VISIT…

LANZAROTE Caliente.COM

Кактуси

Квіти — улюблені супутники людини з давніх-давен. Розведення їх, догляд за ними дарують радість, задоволення, заповнюють дозвілля, облагороджують людину.

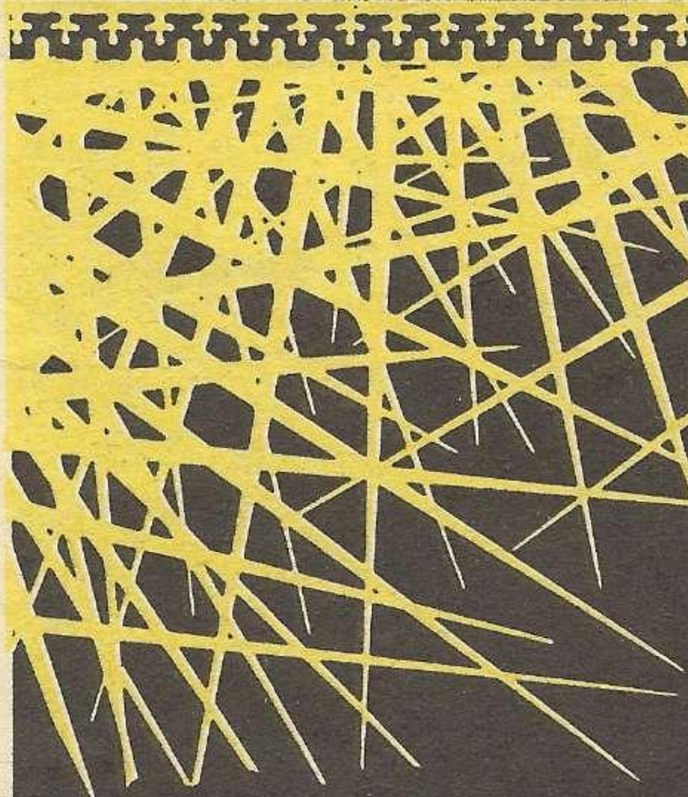
В умовах закритого грунту, поряд з іншими квітами, з успіхом вирощують також рослини жарких пустинь і посушливих високогірних районів. До таких рослин відносяться кактуси. Колекціонуванням і вирощуванням їх займаються люди різного віку, різних професій. Суворий і в той же час химерний вигляд кактусів, різновидність колючок і опушення стебел, несподівано ніжні яскраві квіти, специфічність умов існування в природі — такими є основні особливості цих незвичайних рослин.

Ті, кому вперше доведеться зіткнутися зі світом «колючих їжачків», знайдуть у цьому буклеті як короткі відомості про самі рослини, так і рекомендації щодо створення колекцій з них і догляду за ними.

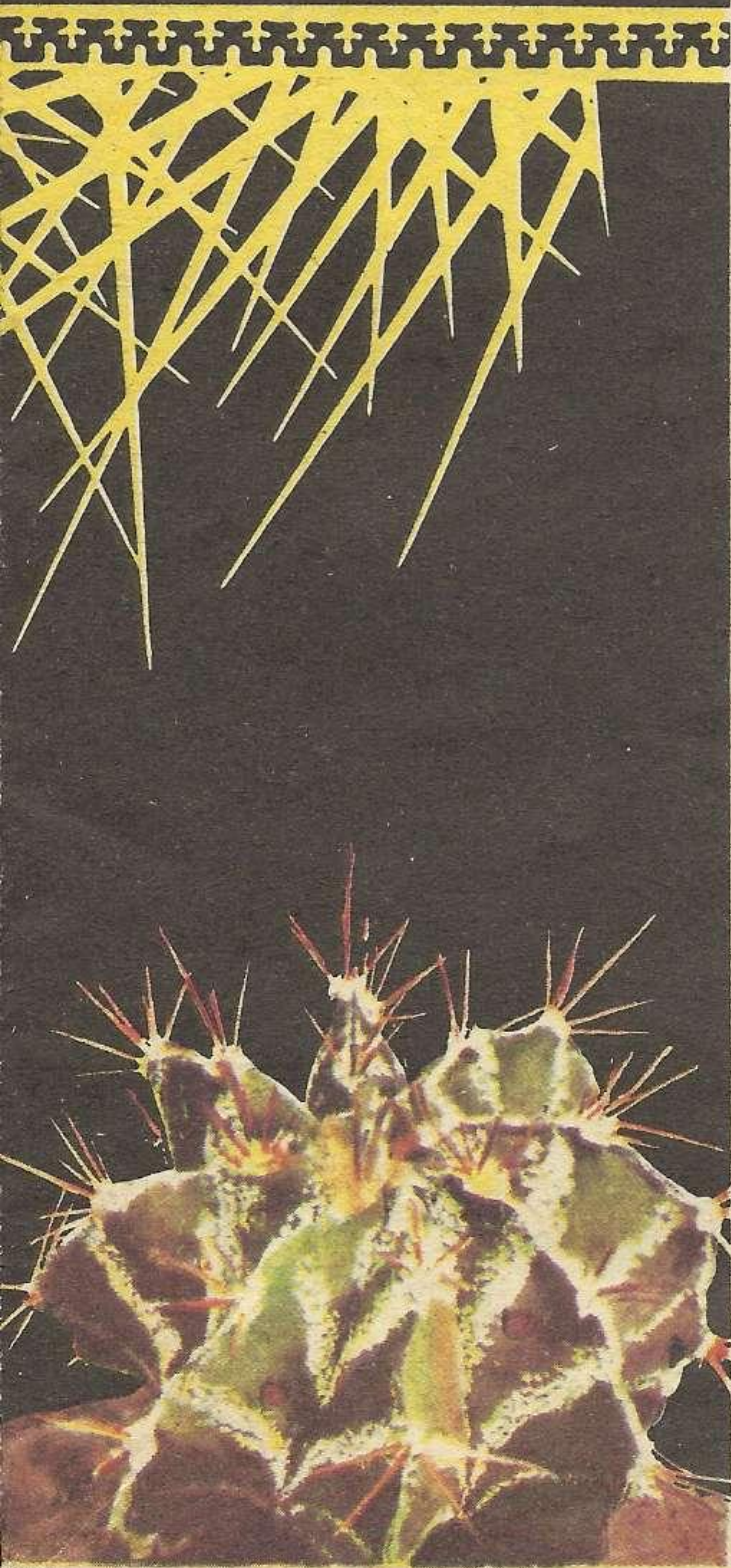
У величезному за своєю видовою різноманітністю рослинному світі кактуси відносяться до сукулентів (від лат. *succulentus* — соковитий) — рослин, які здатні тривалий час зберігати запаси вологи у своїх органах — корінні, стеблі і навіть квітах. До сукулентів належать відомі багатьом алое, седуми, агави, юки і інші рослини, які прикрашають інтер'єри приміщень і рокарії парків та садів субтропічної зони.

Кактуси, за винятком небагатьох листяних родів, мають потовщене зелене стебло, форма якого — найрізноманітніша: плоске, листоподібне (рипсаліси,

Astrophytum asterias

епіфілюми), млинцеподібне (опунції), кулеподібне (ехінопсиси, дискокактуси), циліндричне (цереуси) і т. д. Завдяки такому стеблу рослина має можливість нагромаджувати вологу в період дощів і ощадливо її витрачати під час посухи. Розрізняють стебла ребристі, бугорчаті, із сосками, що на їх вершинах розміщується характерний для родини вегетативний орган — ареола, часто опушена, особливо у верхній частині рослини, і прикрашена колючками різної форми й кольору. Як правило, ареола, окрім зони, де є колючки, ще має частину, де закладаються й розвиваються квіткові бруньки. Іноді квітки утворюються у заглибленнях між бугорками або сосочками — аксилах.

Основним вегетативним центром кактуса є так звана точка росту на вершині стебла. В більшості видів вона дещо заглиблена й захищена від пошкоджень пухом ареол і колючками. При пошкодженні точки росту на стеблі утворюються бічні пагони. Дуже гарними є кактуси із аномальним розвитком стебла. Вони особливо високо цінятся у колекціях. Такими є монстрозні, кристатні (гребенеподібні) форми, а також одержані шляхом тривалого відбору стійкі безхлорофільні (кольорові) кактуси.

Стебло різних видів дорослих кактусів, що ростуть на батьківщині, може бути менше 1 сантиметра в діаметрі, а може сягати і понад 1 м і 15 м висоти. Такі деревоподібні гіганти здатні нагромаджувати у своїх тканинах понад тонну води, що дає їм змогу здійснювати усі цикли розвитку при відсутності атмосферної вологи протягом кількох років.

Стебла кактусів можуть бути одиночними, кущуватими, деревоподібними. Нерідко вони утворюють щільні багатоголові групи.

Що, однак, найбільш незвичайне у кактусів — так це їх квіти. Своєю чудовою красою і мальовничістю вони перевершують колючки. Чудовими є складні за будовою одиночні квіти, які утворюють щось на зразок букета або вінка у верхній частині стебла. Всі кольори радуги, за винятком синього, можна побачити у забарвленні їх пелюсток. Цвітіння кактусів — це і звичайне для колекціонера явище і в той же час — це вершина його творчості, заслужена нагорода за невтомну працю.

Кактуси — аборигени посушливих районів високогір'я американського континенту. Від кордону з Канадою, через захід США, Мексіканське нагір'я, масиви Анд Південної Америки й Бразільське плоскогір'я — до Патагонії — таким є ареал їх поширення. Природно, що на таких величезних просторах кактуси живуть у різних грунтово-кліматичних умовах.

Догляд за кактусами непростий. Він вимагає неухильного додержання відповідних правил. Нехтування навіть одного з них може призвести до втрати рослиною тих чи інших якостей, а то й до її загибелі. Так, наприклад, при недостатньому освітленні багато які з видів втрачають природну форму стебла й перестають цвісти, надмірна вологість грунту, особливо взимку, спричиняє загнивання кореневої системи і т. д. Завдання кожного любителя — створити для как-

Echinocereus reichenbachii

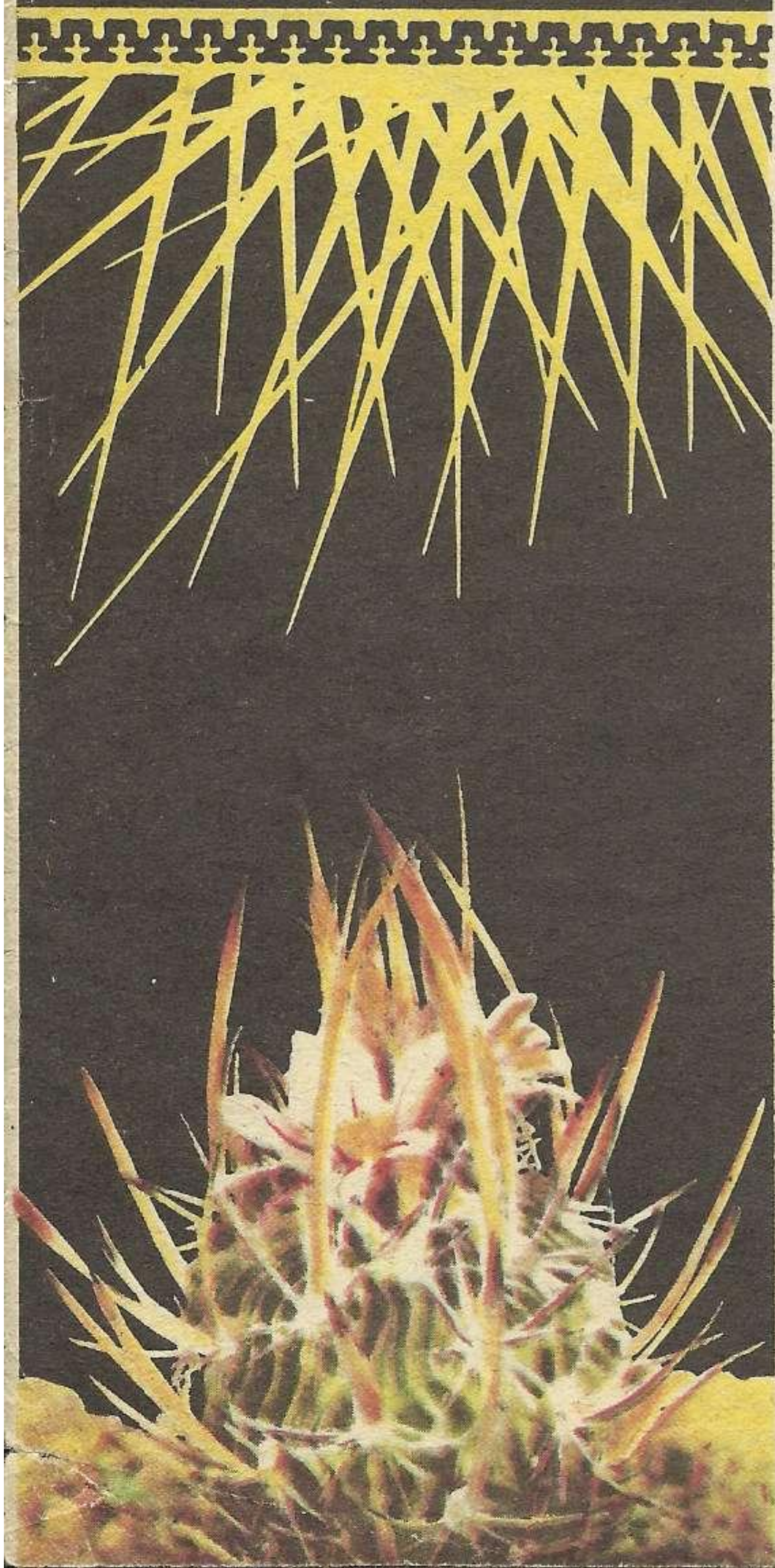

Echinocereus fitchii

тусів умови, якщо й не аналогічні природним, що практично неможливо, то хоча б такі, які б не були шкідливими для росту у закритому грунті.

У кімнатних умовах кактуси утримують лише в зимовий період, а з настанням весняного тепла рослини виставляють «на волю», притінюючи їх перший час від занадто інтенсивного сонячного освітлення. Кактусам набагато краще почувається на відкритому для сонця й вітру місці, ніж у приміщенні, навіть за умови його регулярного провітрювання. У природних умовах кактуси розмножуються насінням, хоча для деяких видів не виключається й вегетативний шлях — укорінення у грунті опалих відростків, які досить часто уже на материнській рослині утворюють кореневі бруньки. Характерною особливістю більшості кактусового насіння є його здатність до проростання лише у сприятливих умовах, навіть якщо такі настануть через багато місяців після того, як плід розкрився.

У домашніх умовах насіння кактусових можна висівати у будь-яку пору року, хоча перевага віддається весняним місяцям. Перед висіванням насіння замочують на 12—15 годин у слабкому розчині марганцевокислого калію (розового кольору). Пропарюванням стерилізують посівний субстрат, який складається із крупнозернистого кварцевого піску, куди додається цегляна крихта й торф. Насіння краще висівати у мілку посудину, хоч для цього годяться також і посівні ящики чи горщики. Спочатку в посудину насипають посівну суміш, рівномірно розподіляють по поверхні грунту насіння і

злегка вдавлюють їх у субстрат. Після посіву посудину щільно закривають прозорими покришками і вміщують її у піддоник з водою. Вода має бути на 2—3 °С теплішою від навколишнього повітря. Коли волога через отвори в днищі досягне поверхні грунту, посудину виймають з води і ставлять у теплому й світлому місці. Для проростання насіння необхідно, щоб верхній шар грунту був завжди вологий.

При описаному способі пророщування насіння деяких видів кактусів проростає вже через 4—7 днів, інших — через 10—15 (рідко — через місяць). Сіянці щоденно обприскують 1 %-м розчином перекису водню з ручного пульверизатора. Сіянці, що вже підросли, пересаджують у посудину або ящик з живильним грунтом, після чого їх притінюють і 2—3 дні не поливають.

Кактуси, від яких важко одержати насіння, розмножують пагонами. Проводять це з квітня по липень. Рекомендується брати для цього бічні, цілком дозрілі пагони або ж ті, що на вершині. Перед тим як садити, пагони підсушують протягом двох тижнів. Підсушені пагони краще не закопувати в землю, а вміщувати у невеликі заглиблення, зроблені в суміші з піску й потовченого вугілля, якими заповнений горщик.

Іноді у деяких кактусів гине коріння, і це не відразу вдається помітить. Протягом одного-двох років рослина дає незначний приріст, а згодом починає зморщуватися. В цьому разі необхідно видалити з посудини всю землю, зрізати коріння, що загнило, і вкорінити рослину

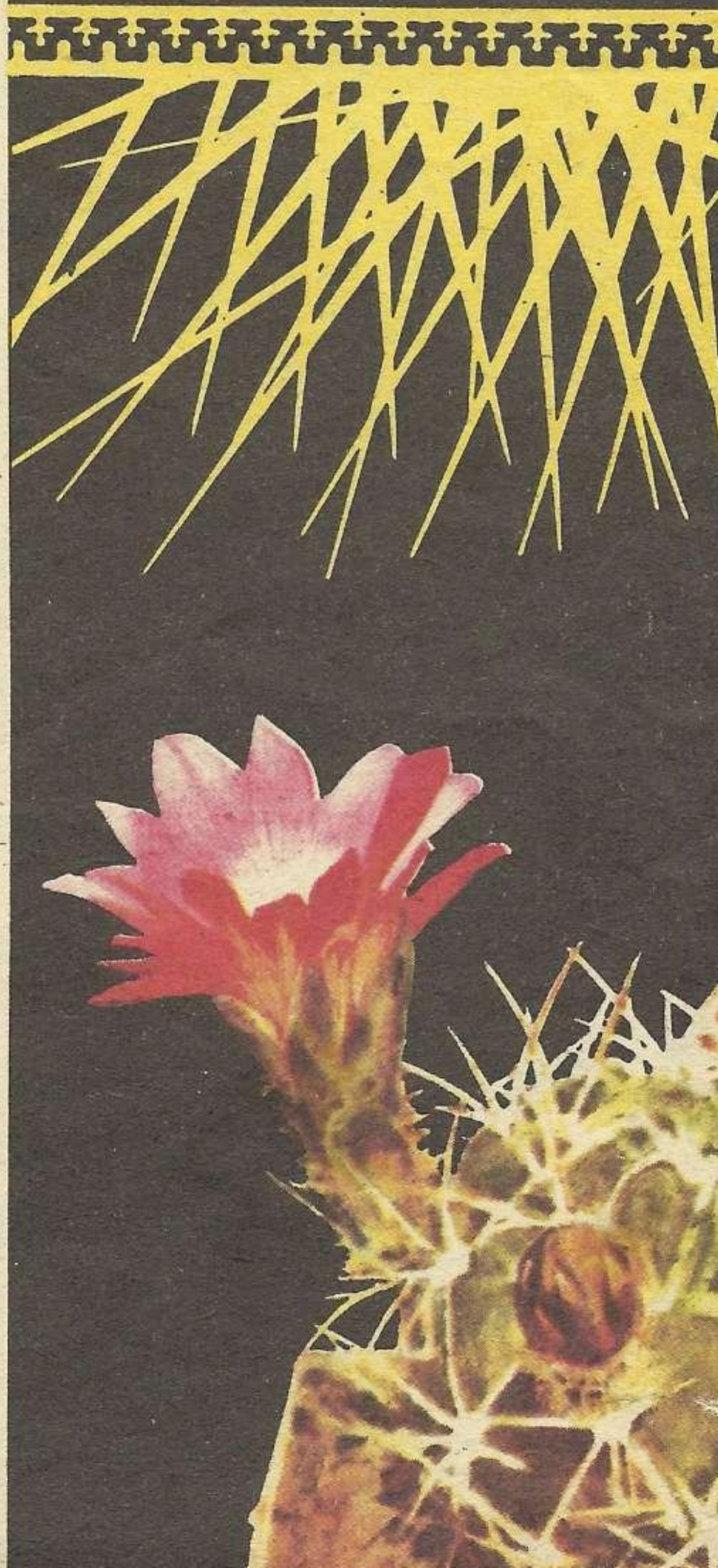
заново. Перед укоріненням обов'язково слід видалити ушкоджені тканини, продезинфікувати зріз, підсушити його протягом 5—10 днів і лише після цього помістити рослину на дещо зволожений пісок, мох або гравій.

Для вирощування кактусів часто застосовують прищеплювання, яке є одним із способів розмноження даних рослин і одержання їх цінних гібридів. Кактусоводи проводять прищеплювання на невибагливі цереусоподібні кактуси. При належній підготовці підщепи (рослини, якій прищеплюють) і прищепи (рослини, частину якої прищеплюють іншій), швидкій операції, чистоті інструментів прищеплення, як правило, проходить вдало.

Прищеплення кактусів здійснюється так: спочатку гострим ножем зрізують підщепу. Паралельно зрізу роблять ще один зріз, а зрізану пластину залишають на тілі підщепи. Потім зрізують прищепу, швидко забирають зрізану пластину з підщепи і щільно притискують підщепу до прищепи так, щоб у них збігалися центри. Зрізи мають бути гладенькими. Зрізи підщепи і прищепи не повинні лишатися нез'єднаними більше 10 с. Для того щоб щільно притиснути підщепу до прищепи, використовують пов'язку з вовняних ниток або з гумових кілець. Прищеплені рослини прикривають від сонця папером, помірно поливають, але не обприскують. Пов'язку можна зняти днів через 3—5 після прищеплення.

Кактуси висаджують у невеликі горщики, щоб коріння рослин могло споживати весь грунт, при цьому нерідко засто-

Lobivia pentlandii

совують групову посадку кактусів одного або споріднених за умовами утримання видів. Великого поширення і схвалення з боку кактусоводів набули пластмасові кубики із харчового полістиролу різних за розміром. Їх добирають в залежності від величини рослини і будови його кореневої системи. Для кактусів із кулеподібною формою стебла підійдуть місткості, розмір яких не набагато перевищує його діаметр.

Земельні суміші для кактусів готують так, щоб забезпечити постійне надходження повітря до коріння, звести до мінімуму застій вологи. Універсальною вважається суміш, що складається із рівних частин листяної, добре перепрілої землі, мілкоподрібненого гравію чи крупнозернистого піску й поверхневого торфу з кислою реакцією. До цієї суміші, залежно від специфічних умов росту того чи іншого виду, додають у різних пропорціях вапняк (крейду, мармур), подріблене деревне вугілля, грудкову глину, сухий коров'ячий гній, цегляну крихту й інші наповнювачі. На дно горщиків у вигляді дренажу укладають шар моху — сфагнума. Кореневу шийку рослин захищають від можливого перезволоження шаром гравію.

Поливають кактуси пом'якшеною (талою, дощовою, кип'яченою), злегка підкисленою водою. Періодичність поливу зумовлюється порою року і станом рослини. Найбільш інтенсивно поливають кактуси навесні. У цей період оживають пересушені за зиму корені рослин, починається вегетація і при належному догляді у багатьох видів закладаються

квіткові бруньки. Кактуси обприскують із ручного пульверизатора водою кімнатної температури. Цю процедуру рекомендується проводити рано-вранці або ж у вечірні години, щоб запобігти опікам стебла рослин під дією сонячних променів.

Починаючи від середини липня і до середини серпня полив різко скорочують, а рослини притінюють, захищаючи від палючих сонячних променів. З настанням осені полив знову відновлюють, а на кінець жовтня його доводять до мінімуму. З листопада по березень дорослі кактуси не поливають. У цей період колекцію видержують, за винятком групи теплолюбних родів (бразільські дискокактуси, мелокактуси та ін.), при температурі 5—15 °С при максимально сухому повітрі. Раз на місяць у ясний сонячний день можна обережно зволожити рослини.

Як і всі живі організми, кактуси зазнають вірусних, грибкових захворювань, нападу шкідників. Щоб уберегти їх від цього, необхідно додержувати таких рекомендацій: з метою профілактики обприскувати їх розчинами отрутохімікатів низької концентрації; витримувати карантин для нових надходжень; проводити теплову обробку (пропарювання) земляної суміші при пересадках; постійно вести спостереження за станом кактусів. У цьому зв'язку доречно буде зазначити, що перш ніж почати займатися любительським вирощуванням і колекціонуванням кактусів, кактусоводу-початківцю слід звернутися до спеціальної літератури, звідки він зможе почерпнути відомості про особливості розведення

Gymnocalycium denudatum

ких представників флори (грунтово-кліматичні умови, видову різноманітність цих рослин і т. ін.).

Дати універсальну пораду щодо створення колекції важко. Адже тут слід брати до уваги можливості й нахили кожного початківця-кактусовода зокрема. Тому ми рекомендуємо групу невибагливих, красивих і в достатній мірі поширених у колекціях родів.

Анцистрокактус — *Ancistrocactus Br. et R.* (від грец. *ancistron* — гачок). Батьківщина — США, Мексіка. Рід об'єднує 4 види кулеподібних, злегка витягнутих кактусів з діаметром стебла до 7 см і висотою 10 см. Радіальні колючки — світлих відтінків, центральні — гачкуваті, коричневі або чорні. Квіти довжиною й діаметром до 2 см. Забарвлення квіток — від жовто-рожевого із зеленуватим відтінком до кремового.

Астрофітум — *Astrophytum Lem.* (від грец. *aster* — зоря і *phyton* — рослина). Батьківщина — США, Мексіка. Рід об'єднує 6 видів і 13 різновидів. Відзначається білим крапчатим узором епідерміса. У природних умовах стебла можуть сягати 1 м висоти, діаметр — 40 см. Колючки або зовсім відсутні, або ж ростуть пучками, міцні, потужні. Забарвлення колючок — від світло-жовтого до чорного. Квіти великі, діаметром до 8 см. За кольором квітки жовті із червонокоричневим ротиком або жовті з рожевуватим відтінком.

Echinopsis obrepanda

Mammillaria microcarpa

А й л о с т е р а — *Aylostera Speg.* (від грец. *aylos* — трубка і *stereos* — міцний). Батьківщина — Болівія. Рід об'єднує 20 видів мініатюрних рослин з кулеподібною або циліндричною формою стебла, які кущуються і дають багато квітів. Колючки білі, тонкі і у більшості видів, короткі. Квіти — лійкоподібні із жорсткою квітковою трубкою. Забарвлення квітів темно-червоне або оранжеве.

Б л о с ф е л ь д і я — *Blossfeldia Werd.* (по імені американського кактусовода Г. Блоссфельда). Батьківщина — Болівія, Аргентіна. Рід об'єднує 5 самих мініатюрних видів родини кактусових. Стебла без чітко виражених ребер і колючок, схильні до поліферації. Культивуються у прищепленому вигляді і утворюють високодекоративні багатоголові групи. Квітки — дрібні, за кольором — білі з кремуватим відтінком.

Ц е ф а л о ц е р е у с — *Cephalocereus Pfeif.* (від грец. *kephala* — голова і лат. *cereus* — воскова свічка). Батьківщина — Мексіка. Рід представлений одним видом. Стебла довгі, за формою — циліндричні. Колючки волосеподібні, довжиною до 30 см, забарвлення біле. Поширений у Мексіці, народна назва «старий».

Х а м е ц е р е у с — *Chamaecereus Br. et R.* (від грец. *chamae* — на землі). Батьківщина — Аргентіна. Рід представлений одним видом. Стебла членисті, вилягаючі, довжиною до 10 см, діаметром — 2 см. Колючки тонкі, короткі. Забарвлення — біле. Квіти — лійкоподібні, діаметром до 4 см, червоні. Особливо цініться безхлорофільна жовта форма.

К о р и ф а н т а — *Coryphantha (Eng.) Lem.* (від грец. *koryph* — верхівка і *anthus* — квітка). Батьківщина — Мексіка й Північна Америка. Рід нараховує понад 70 видів і різновидів. У більшості з них стебла кулеподібні або злегка видовжені з опушеною верхівкою. Діаметр — від 5 до 15 см. Колючки потужні, відігнуті до стебла, забарвлення — жовте, часом коричневе. Квіти діаметром до 10 см, за кольором жовті або рожеві.

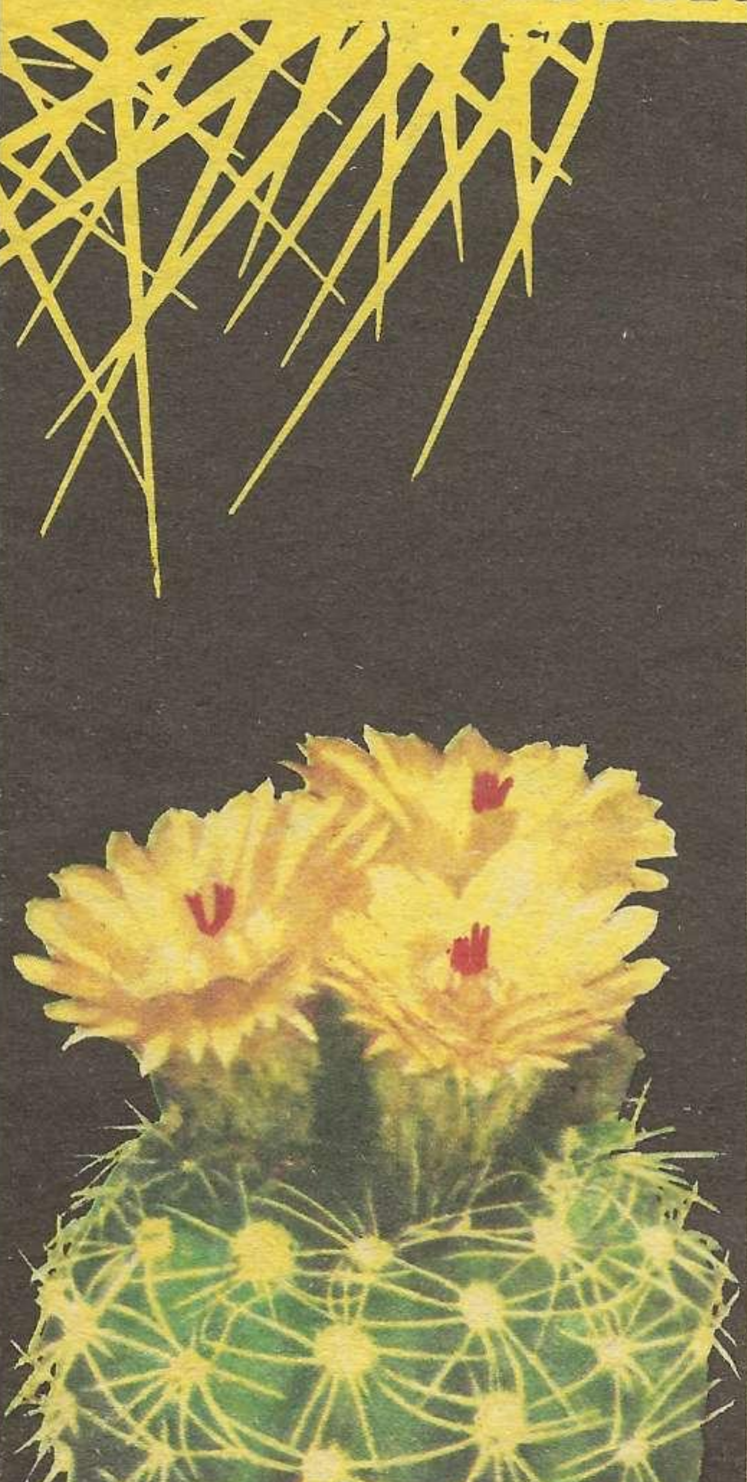
Д о л і х о т е л е — *Dolichothele (K. Sch.) Br. et R. emend. Backbg.* (від грец. *dolichos* — довгий і *thele* — сосок). Батьківщина — Мексіка, США. Рід представлений 13 видами невеликих (до 13 см в діаметрі) кактусів з довгими конусоподібними сосочками на стеблі. Кактуси утворюють дернини шляхом кущування. Колючки тонкі, забарвлення — від білого до жовтого. Квітки лійкоподібні, діаметр — від 2 до 6 см.

Е х і н о ц е р е у с — *Echinocereus Eng.* (від грец. *echinos* — їжак). Рід великий, об'єднує близько 90 видів. Стебла циліндричні, прямостоячі, нерідко вилягаючі, часте кущування. Забарвлення колючок — найрізноманітніше. Квітки великі з довгою квітковою трубкою у більшості видів. Особливо цінними є спеціалізовані колекції ехіноцереусів. Найбільш складним у культурі є збереження правильної форми стебла.

Е х і н о п с и с — *Echinopsis Zucc.* (від грец. *echinos* — їжак і *opsis* — зовнішність, вигляд). Батьківщина — Аргентіна, Болівія, Бразілія. Це найбільш поширений у кімнатному квітникарстві кактус. Рід об'єднує понад 50 видів. Стебла ку-

Notocactus mueller-moelleri

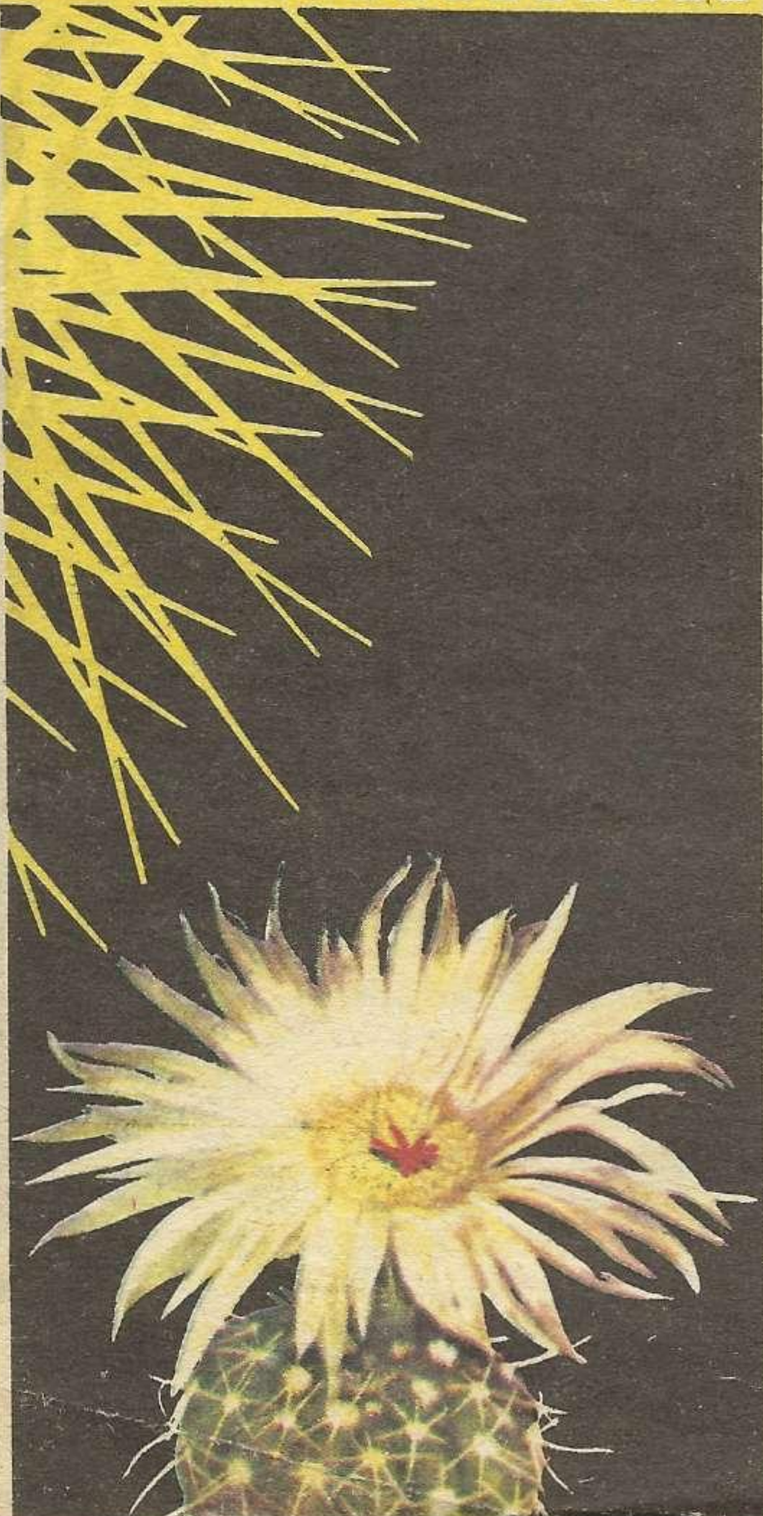

леподібні, з віком видовжуються. Ребра прямі, чітко сформовані, ареоли великі, опушені. Колючки великі, забарвлення темне. Квітки великі з діаметром до 12 см і з довгою (до 20 см) трубкою. При неправильному утриманні часто сильно обростає боковими пагонами.

Ехінофоссулокактус — *Echinofossulocactus Lawr.* (від грец. *echinos* — їжак і лат. *fossula* — борозенка). Батьківщина — Мексіка. Будова ребер дорослих рослин — хвиляста. Центральні колючки в окремих видів можуть сягати 7 см. Квітки групові діаметром до 3 см. Забарвлення — переважно брудновато-білих або фіолетових тонів.

Лобівія — *Lobivia Br. et R.* (анаграма від Болівія). Батьківщина — Болівія, Перу. Більш як 140 видів з їх численними різновидами об'єднує цей популярний у любителів-кактусоводів рід. Стебло кулеподібне, з віком — злегка видовжене. Циліндричні форми стебел в переважній більшості кущуються, кулеподібні довгий час лишаються одиночними. Квітки — широко розкриті, діаметром від 3 до 10 см. Забаравлення квітів — жовте, рожеве, червоне, фіолетове.

Гимнокалицилум — *Gymnocalycium Pfeif*. Батьківщина більшості видів — Аргентіна. Рід об'єднує близько 100 видів. Стебла — ідеально симетричні, в переважній більшості плоско-кулеподібні, бугристі. Колючки стирчать або ж пригинаються до стебла. Забарвлення — жовто-коричневе. Квіти діаметром до 11 см. Забарвлення — біле, рожеве, лілове, бузкове, червоних відтінків.

Мамілярія — *Mammillaria Haw.* (від лат. *mammilla, mamma* — сосок). Батьківщина — Мексіка, США. Один з найпопулярніших і багатих щодо видової різноманітності рід. За даними останньої ревізії, проведеної В. Реппенхагеном, цей рід об'єднує 316 видів і безліч різновидів. Стебло вкрите сосочками конічної форми. Колір і форма колючок, опушення ареол і аксил дуже мінливі. Для багатьох видів характерним є розміщення квіток у вигляді вінка навколо верхньої частини стебла. Забарвлення квітів — різноманітне.

Нотокактус — *Notocactus (K. Sch.) Berger emend. Backbg.* (від лат. *notus* — відомий, знаменитий). Батьківщина — Аргентіна, Парагвай, Уругвай, Бразілія. Рід об'єднує 21 вид. Відмітною рисою більшості видів є відсутність колючок на верхівці стебла. Квіти великі, діаметром до 10 мм. Забарвлення жовте, зрідка червоне.

Пародия — *Parodia Speg.* (по імені парагвайського ботаніка Д. Пароди). Батьківщина — Болівія, Аргентіна. Рід об'єднує близько 120 видів і безліч різновидностей. Молоде стебло — кулеподібне, з віком стає циліндричним. Колючки густі, у багатьох видів такі, що повністю закривають стебло. Квіти — групові, великі, діаметром до 5 см. Утворюють щось на зразок букета жовто-оранжевого (рідше червоного) кольору на верхівці рослини.

Ребюція — *Rebutia K. Sch.* (по імені французького садівника П. Ребю). Батьківщина — Аргентіна, Болівія. Рід об'єднує близько 30 видів і різновидностей. Це мініатюрні рослини із кулеподібним, часто кущуватим стеблом діаметром до 8 см. Колючки численні, тонкі, часто повністю закривають стебло. Квіти з'являються у нижній частині стебла, іноді у вигляді розетки червоного, жовтооранжевого або фіолетового кольору.

Вайнгартія — *Weingartia Werd.* (по імені німецького ботаніка В. Вайнгарта). Батьківщина — Болівія, Аргентіна. Рід об'єднує 21 вид. Стебла кулеподібні або злегка приплюснуті, діаметром близько 20 см, одиночні, поділені на горбочки неправильної форми з великими білоопушеними ареолами. Колючки світло-жовті, рідше червоно-коричневі. Квіти лійкоподібні, утворюють щось на зразок вінків біля верхівки стебла. Забарвлення — жовто-оранжеве.

У Радянському Союзі налічується понад 200 клубів і секцій кактусоводів, переважна більшість яких входить у Всесоюзне об'єднання клубів любителів-кактусоводів. До послуг кактусоводів насінневий та рослинний фонди, слайдотека, безкоштовна «Кактусна скарбничка», бібліотека і т. ін.

Необхідні відомості можна одержати за адресою: **252004, Київ-4, вул. Рогнединська, 3, Будинок природи, секція кактусоводів.**

Parodia ayopayana

35 к.

Буренков Арлен Александрович

КАКТУСЫ

Киев «Час»

На украинском языке
Буренков Арлен Олександрович
КАКТУСИ
Київ «Час» 1990
Редактор А. В. Косюк. Художник Г. К. Маслов. Художній редактор О. О. Соляник. Технічний редактор Л. І. Аленіна. Коректор Р. А. Заболотна.
Підписано до друку 14.02.90. Ум. друк. арк. 0.93, Зам. 9—4768. Тираж 100 000 пр.
Вид. № 8801. Ціна 35 к.
Видавництво «Час». 252103 Київ, вул. Ківвідзе, 7/11.
Київська фабрика друкованої реклами ім. XXVI з'їзду КПРС. 252067 Київ, вул. Виборзька, 84.

Б $\frac{5106000000-8801}{М\ 212(04)-90}$ БЗ № 31—9—89

© А. О. Вуренков, 1990